

ЗАЈЕДНИЧКА БЕЗБЕДНОСНА И ОДБРАМБЕНА ПОЛИТИКА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И СПРЕМНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ЗА ИНТЕГРАЦИЈУ

Ненад Цветковић*

Достављен: 09. 02. 2022.

Кориговано: 16. 03, 19. 04 и 03. 07. 2022.

Прихваћен: 27. 07. 2022.

Језик рада: Српски

Тип рада: Прегледни рад

DOI број: 10.5937/vojdelo2205001C

У процесу европских интеграција у области одбране од Републике Србије се очекује усклађивање са Заједничком безбедносном и одбрамбеном политиком Европске уније у делу стратегијско-планских и нормативно-правних услова, као и изградња одговарајућих оперативних способности за извршење задатака у заједничким операцијама Европске уније. У раду ће се анализирати политика Европске уније у области одбране, усклађеност одбрамбене политике Србије са њом, и могућности Војске Србије да одговори изазовима актуелних европских интеграција. Претпоставка је да је Србија у највећој мери ускладила плански и правни оквир у оквиру одбране са тековинама Европске уније, а да Војска Србије поседује ресурсе који могу да одговоре изазовима заједничке европске одбране. Овај рад се заснива на анализи садржаја регулативних докумената, радова који су обрађивали ову тему и компаративној анализи одређених статистичких показатеља. Оцењује се да Европска унија није достигла жељени ниво развоја одбрамбене политике и способности, а да Србија на тренутном нивоу у већем делу задовољава потребе европских интеграција у области одбране.

Кључне речи: *Заједничка безбедносна и одбрамбена политика Европске уније, политика одбране Републике Србије, Војска Србије*

* Министарство одбране Републике Србије, Београд, Република Србија,
nenad.cvetkovic@mod.gov.rs

Ставови изнети у чланку изражавају лични став аутора, а не институције у којој је запослен.

Увод

Због дугорочног опредељења Републике Србије да приступи Европској унији (ЕУ), и чињенице да се у ЕУ већ дуже време ствара и примењује на спољњем плану Заједничка безбедносна и одбрамбена политика (ЗБОП), од чијег прихватања зависи пријем у чланство нових држава, може се закључити да потенцијална достигнућа европских интеграција зависе и од политике одбране Србије и могућности Војске Србије да одговори захтевима у овој области. До данас је ЗБОП доживљавала различите нормативне и институционалне промене ради стварања услова за бољу координацију и ефикаснију реализацију мера и задатака оружаних снага држава чланица. Србија има одређени историјски континуитет у стратегијском и нормативно-правном регулисању политике националне безбедности и политике одбране. Поред тога, искуство војних и полицијских састава Србије, као и других органа, сигурно је на завидном нивоу, с обзиром на дужи низ година рада у турбулентном, па и ратном окружењу.

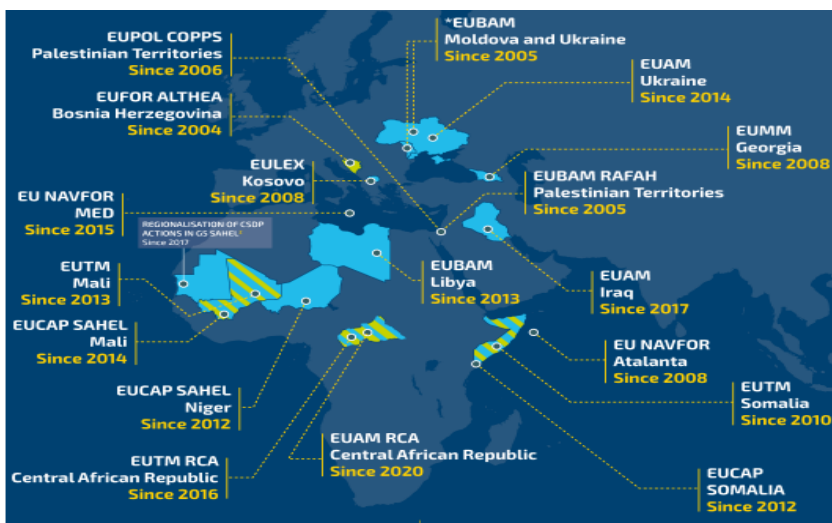
На наведеним основама заснива се и овај рад који има за циљ да анализира актуелно стање ЕУ у области одбране, као и тренутни ниво могућности Србије да се прикључи ЗБОП-у ЕУ и испуни задатке који се пред нашом државом буду постављали на путу европских интеграција.

Садржај и примена Заједничке безбедносне и одбрамбене политике Европске уније

Заједничка безбедносна и одбрамбена политика Европске уније је тежишно стварана од краја 90-их година прошлог века и почетком 21. века до данас, у условима испољавања различитих безбедносних изазова, ризика и претњи, па и ратова у ближњем окружењу ЕУ. Кроз основни Уговор о оснивању ЕУ из Мастрихта, 1992. године, а затим и остале уговоре о ЕУ којима су вршене одређене измене, развијала се област спољне политике и безбедности, а у оквиру ње успостављале су се сталне политичке и војне структуре у ЕУ, утврђивале одређене надлежности и обавезе заједничких органа и држава чланица. Усвајањем стратегијских докумената у области спољне политике и безбедности – Европска стратегија безбедности: Безбедна Европа у бољем свету, 2003. године, и Глобална стратегија за спољну и безбедносну политику ЕУ – Заједничка визија, заједничко деловање: Јача Европа, 2016. године, стварали су се плански услови за операционализацију одбрамбене политике ЕУ. Европска унија је формирала Перманентну структурну сарадњу (PESCO), у децембру 2017. године, између 25 држава чланица са тежиштем на областима обуке, јачања капацитета и оперативне приправности. Последња у низу активности у области одбране јесте усвајање на неки начин „војне стратегије”, посматрајући хијерархијски у односу на Глобалну стратегију ЕУ. У марту 2022. године ЕУ је усвојила документ под називом „Стратешки компас” (*Strategic Compass*) који има улогу да са стратегијског нивоа дефинише приоритете и ојача и усмери војне капацитете ЕУ и држава чланица на заједничку одбрану.

Заједничка безбедносна и одбрамбена политика Европске уније је део Заједничке спољне и безбедносне политике ЕУ (ЗСБП), и може да се назове инструментом „тврде“ моћи, у поређењу са спољном политиком која представља испољавање „меке“ моћи. Европска унија кроз ЗБОП настоји да побољша заједничке војне капацитете и стекне могућност одржавања мисија изван ЕУ. Један од кључних циљева јесте да се одржи мир и безбедност на територијама чланица, као и да се стекне способност управљања кризама и у окружењу, које се сматра „пољем надлежности“ с обзиром на то да посредно утиче и на безбедност унутар ЕУ. Углавном су то хуманитарне и мировне мисије, војне или цивилне природе. Државе чланице део снага стављају на располагање ЕУ за такве операције, што је увек координирано са НАТО-ом, чије се командне структуре понекад користе за практичне задатке у мисијама ЕУ.

Мировне мисије и операције биле су у тежишту примене ЗБОП-а ЕУ од 2003. године, при чему је реализовано укупно 37 мисија. Тренутно је активно 18 мисија и операција ЕУ (11 цивилних и 7 војних) у 12 држава (слика 1). У операцијама ЕУ ангажовано је око 5000 војника, полицајаца и другог стручног особља. Званични циљеви мисија јесу: одржавање мира, превенција конфликта, јачање међународне безбедности, владавина права, превенција трговине људима и поморске пиратерије. Капацитет попуне особља у мисијама је у периоду 2014–2020. године био 83% у односу на пројектованих 90%, што указује на потребу посвећивања даље пажње овом аспекту.¹

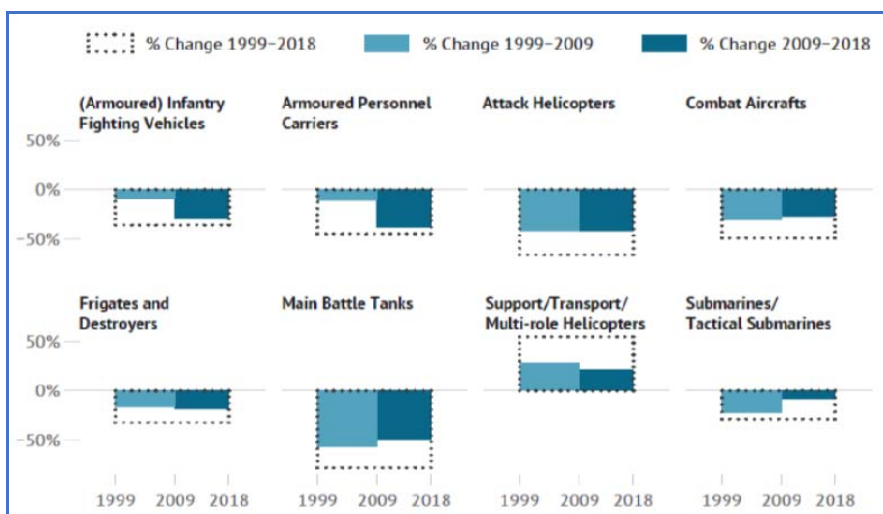


Слика 1 – Војне и цивилне мисије и операције ЕУ у свету²

¹ Више о томе у: European Union External Action Service, *CSD Missions and Operations Annual Reports for 2016; 2017; 2018*; (europa.eu), приступљено 08.01.2022.

² European Union – External Action Service, *Military and civilian missions and operations*; https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operations/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en, приступљено: 16.01.2022.

Јачање оперативних способности је још један од циљева ЗБОП-а, и то пре свега оних заједничких, односно расположивих снага за потребе ангажовања у мисијама и операцијама ЕУ. Може се рећи да је у овој области ЕУ подбацила. У односу на период хладног рата, већина земаља ЕУ је смањила своје борбене капацитете.



Графикон 1 – Промене војних способности држава ЕУ, 1998–2018.³

На графикону 1, који су израдили Клаудија Мајор (*Claudia Major*) и Кристијан Молинг (*Christian Mölling*), на основу података Интернационалног института за стратегијске студије (Лондон), приказано је да су чланице ЕУ, зависно од врсте, изгубиле 30% до 80% ресурса НВО, од иницирања ЗБОП-а ЕУ.

Број припадника оружаних снага држава ЕУ је од 90-их година прошлог века до данас, са 3.557.200 смањен на 1.910.000 у 2019. години.⁴ Према подацима Европске одбрамбене агенције (EDA), постоји тренд повећања средстава која се издвајају за потребе одбране и инвестиција. Укупан буџет 26 држава чланица ЕУ, након изласка Велике Британије, износио је 186 милијарди евра, што представља 1,4% њиховог БДП-а и 2,9% трошкова свих издатака из буџета. У односу на 2018. годину то је повећање од 5% уз наставак тренда раста од 2015. године.⁵ Према рангирању држава по војној моћи, државе ЕУ се не могу

³ Claudia Major and Christian Mölling, „The EU’s military legacy – Over institutionalised, under-equipped and strategically divided”, у *The CSDP in 2020 – The EU’s legacy and ambition in security and defence*, ed. Daniel Fiot, EU Institute of Security Studies, Luxembourg, 2020, p.43.

⁴ The World Bank, *Armed forces personnel, total – European Union*; <https://data.worldbank.org/indi-cator/MS.MIL.TOTL.P1?locations=EU>, приступљено 18.03.2022.

⁵ European Defence Agency, *Defence Data 2018-2019 – Key findings and analysis*, ed. Elisabeth Schoeffmann, Publication office of the EU, Brussels, 2021, p.4.

похвалити да су у врху на глобалном нивоу, осим можда Француске, као нуклеарне силе, а затим и Немачке, Италије, Грчке, Шпаније, Пољске, које су главни ослонац НАТО-а у Европи, поред САД.

Поставља се питање како расположиви ресурси утичу на примену ЗБОП-а ЕУ и да ли она може да одговори задатим циљевима. Интернационални институт за безбедносне студије је, 2018. године, анализирао могућност ЕУ да испуни сценарије за ангажовање ван својих граница:

- спровођење мира (велика заједничка операција) до 4.000 км од Брисела,
- спречавање сукоба (мања заједничка операција) до 6.000 км удаљености,
- стабилизација и подршка (мања операција) до 8.000 км удаљености,
- спасавање и евакуација (мања операција) до 10.000 км удаљености,
- пружање хуманитарне помоћи до 15.000 км удаљености од Брисела.

Анализа је показала, поред осталог, да ЕУ са тренутно расположивим ресурсима није у могућности да спроведе више од једне мисије у оквиру сценарија. Такође, само сценарији спасавања и евакуације (до 10.000 км) и пружање хуманитарне помоћи (до 15.000 км) могу бити подржани садашњим ресурсима, при чему је након изласка Велике Британије из ЕУ уочен недостатак морнаричких ресурса. Поред тога, потребе у прва три сценарија показале би значајне недостатке у ресурсима, укључујући и попуно официрским кадром на високим нивоима који не припада НАТО-у. Исто тако, за потребу комбиновања 7 мањих операција у исто време, што су постављене амбиције ЕУ у оквиру ЗБОП-а, појавио би се значајан недостатак ресурса у свим категоријама и родовима, при чему би се често испунило око трећине и мање захтева.⁶

Комитет за ЕУ Дома лордова британског парламента је, 2018. године, публиковао Извештај о безбедносним и одбрамбеним мисијама и операцијама ЕУ. Закључено је да су мисије ЕУ: а) ограничене у обиму, у поређењу са мисијама УН или НАТО-а; б) тежишно фокусиране на изградњу безбедносних капацитета, реформу и обуку; в) релативно споре у постизању резултата, посебно у нестабилнијим подручјима, као што су Косово и Метохија, Сомалија; г) дале допринос у спољној политици ЕУ; д) биле понекад и без снажне подршке свих чланица; е) испољиле проблем обезбеђивања довољних ресурса и адекватно обученог људства.⁷

Европска унија је и даље оптерећена улогом НАТО-а у Европи, у смислу примата који има у одбрани њених чланица. Такође је ограничена у јачању националне одбрамбене моћи због интереса појединих земаља да задрже јаче самосталне способности за одбрану. Одређену улогу има и економски фактор и оптерећеност држава издвајањима за заједничку одбрану.

⁶ Douglas Barrie at al, *Protecting Europe: Meeting the EU's Military Level of Ambition in the Context of Brexit*, The Interational Institute for Strategic Studies and German Council of Foreign Relations report, London, 2018, p. 2.

⁷ European Union Committee, *Brexit: Common Security and Defence policy missions and operations, 16th Report of Session 2017-09*, House of Lords, London, 2018, pp. 31-32.

Усклађивање политике одбране Републике Србије са ЗБОП-ом ЕУ

Политика одбране је део политике националне безбедности Србије. Њен садржај је одређен највишим стратегијским документима у области безбедности и одбране наше земље, Стратегијом националне безбедности Републике Србије и Стратегијом одбране Републике Србије. Када се анализирају циљеви политике националне безбедности (укупно 32) и упореде са циљевима или приоритетним сегментима у Глобалној стратегији ЕУ за спољну политику и безбедност (укупно 25), може се закључити да се углавном подударају. И Србији и Европској унији су приоритетни циљеви: квалитетан ниво безбедности и одбране, борба против савремених безбедносних претњи, позитиван утицај на безбедност спољашњег окружења (регионалног и глобалног), интерес за проширењем ЕУ/интерес за интеграцијом Србије у ЕУ, превентивни мир и решавање конфликта (учешће у мировним операцијама), економски развој и просперитет, партнерство, итд.

У оквиру интереса у области одбране, које одређује Стратегија одбране (укупно шест), један је усмерен на прихватање ЗБОП-а и европске интеграције: „Унапређење националне безбедности и одбране кроз процес европских интеграција”. За његово остварење одређени су следећи циљеви: а) јачање кооперативне безбедности са ЕУ, б) учешће Србије у активностима ЗБОП-а, в) достизање нивоа способности за учешће у цивилним мисијама ЗБОП-а и г) унапређена научно-истраживачка и војноекономска сарадња са ЕУ.⁸

Србија се кроз политику националне безбедности и политику одбране определила за сарадњу са свим релевантним факторима у регионалном и глобалном окружењу, уз опредељење да води политику војне неутралности. На овом путу активна је кроз више различитих облика институционалне сарадње са УН, ЕУ, НАТО-ом, ОЕБС-ом и Руском Федерацијом.

Од 2006. године Србија је учесница програма „Партнерство за мир”. Од 2015. године редовно усваја Индивидуални акциони план партнерства (ИПАП), као оквир и инструмент јаче сарадње. Такође, учествује у раду више различитих комитета, радних група и програма сарадње НАТО-а.

Србија је учесница Форума министара одбране земаља Југоисточне Европе (SEDM) и Конференције начелника генералштабова балканских земаља, а присутна је и у раду Центра за безбедносну сарадњу (RACVIAC).

У оквиру јачања кооперативне безбедности са ЕУ, од 2010. године Србија има у Бриселу успостављено Војно представништво у Мисији Републике Србије при НАТО, које, поред заступања одбрамбених интереса и учествовања у раду целина НАТО-а, извршава и задатке војне сарадње са ЕУ. Представници МО и ВС учествују на састанцима Војног комитета ЕУ од 2012. године.

⁸ „Стратегија одбране Републике Србије”, *Службени гласник РС* 94/19, Београд, 2019, стр. 14.

Србија има сарадњу са ЕДА која постоји од 2013. године када је потписан споразум. Она омогућује учешће Србије у пројектима и програмима агенције. Циљ је унапређење интероперабилности са чланицама ЕУ, јачање одбрамбене индустрије и истраживачких и технолошких потенцијала Србије.

Политика одбране Србије је део преговарачког процеса са ЕУ, у оквиру поглавља 31 – Спољна, безбедносна и одбрамбена политика. Разговори се воде ради усклађивања са ЗСБП-ом, а у оквиру ње и са ЗБОП-ом. Поглавље 31 још није отворено. Тежиште је на усаглашавању Србије са спољнополитичким одлукама, директивама и ставовима. У 2021. години ЕУ је издала укупно 85 спољнополитичких декларација, за које је тражила подршку и држава кандидата за чланство. Србија се ускладила са 52 декларације, што је стопа од 61%. Претходних година је била слична ситуација. Главни разлог је питање Косова и Метохије и жеља Србије да одржава добре односе са државама које подржавају њен суверенитет. Већи део декларација ЕУ које Србија није прихватила усмерен је против држава које не признају независност тзв. „Републике Косово” – Русије (17), Белорусије (4), Кине (3).⁹

Спремност Србије за интеграцију у области одбране Европска комисија је углавном оцењивала добром оценом. У свом извештају 2020. године она је позитивно оценила усвајање нових стратегија Србије у области одбране и безбедности. Европска унија очекује усвајање акционих планова за њихово спровођење у наредном периоду.¹⁰ У извештају из 2021. године Европска комисија оцењује да је Србија *умерено припремљена* у области преговарачког поглавља 31, што се квантитативно изражава кроз оцену 3 (тежишно због неусклађивања са спољном политиком ЕУ). Оцењено је да се Србија придружила скоро свим кључним споразумима о неширењу оружја, разоружању и контроли наоружања које промовише ЕУ, да је наставила активну сарадњу са међународним организацијама, а пре свега НАТО-ом, иако је задржала своју политику војне неутралности. Такође, Србија је наставила да активно учествује у мисијама и операцијама ЕУ, конкретно у мисијама за обуку у Сомалији и Централноафричкој Републици и у ЕУ НАВФОР „Атланта”.

Могућности Војске Србије за учешће у примени ЗБОП-а ЕУ

Војска Србије (ВС) главна је оружана сила и носилац одбране Србије. Република Србија је снага у региону и располаже ресурсима по којима може да се мери и са већим бројем држава у ЕУ.

⁹ Игор Новаковић, Натан Албахари, Јована Богосављевић, *Анализа усклађености Србије са спољнополитичким декларацијама и мерама Европске уније од 1. јануара до 31. децембра 2021. године*, ISAC, Београд, 2022, стр. 2.

¹⁰ Европска комисија, *Република Србија – Извештај за 2020. годину*, Брисел, 2020, стр. 127; Извештаји доступни: <https://www.mei.gov.rs/srp/dokumenta/eu-dokumenta/godisnji-izvestaji-ek>.

Као једну од индикатора способности ВС потребно је поменути најпре вишегодишње учешће у мировним мисијама УН-а и ЕУ. Тренутно се ангажује у пет мисија УН-а и три мисије ЕУ, са укупно 293 своја припадника:

1. Либан – „UNIFIL”, 177 припадника, штабни официр, војни посматрачи, чланови патроле и пешадијски вод, од 2010. године;
2. ЦАР – „MINUSCA”, 72 припадника, војни посматрачи, штабни официри, особље војне болнице нивоа 2, од 2014. године;
3. Кипар – „UNFICYP”, 3 припадника, штабни официри, од 2010. године;
4. Конго – „MONUSCO”, 8 припадника, штабна група и санитетски тим за евакуацију, од 2003. године;
5. Блиски исток – „UNTSO”, 1 припадник, војни посматрач, од 2012. године;
6. Сомалија – „EUTM”, 5 припадника, штабни официр и санитетски тим, од 2012. године;
7. Сомалија – „EUNAVFOR – ATALANTA”, 16 припадника, штабна група, аутономни тим за заштиту бродова, од 2012. године;
8. ЦАР – „EUTM RCA”, 7 припадника, санитетски тим, лица за обуку, саветник, од 2014. године.¹¹

Србија је још 2011. године потписала Споразум између РС и ЕУ којим се успоставља оквир за учешће РС у операцијама ЕУ за управљање кризама. Последњих десет година учествовало је више од 5000 припадника Министарства одбране (МО) и ВС у операцијама широм света, а тренутно се годишње ротира око 550 припадника ВС. Оно што предстоји јесте стварање услова за учешће цивила у мировним мисијама, за шта је потребно усвојити правни и формирати административни оквир и механизме за припрему.

Србија је 2015. године приступила и Концепту борбених група ЕУ, а од 2017. је постала и чланица борбене групе „EU HELBROC”, коју предводи Грчка.¹² Војска Србије је за ангажовање у групи декларисала вод војне полиције, тим за цивилно-војну сарадњу, до пет штабних официра и национални елемент подршке. Евалуација српске јединице показала је висок ниво оспособљености за учешће у евентуалним задацима борбене групе у оквиру ЗБОП-а.¹³

¹¹ Потребно је напоменути да је, поред наведене три активне мисије ЕУ, Војска Србије учествовала у још три завршене мисије ЕУ: „EUMAM RCA” и „EUFOR RCA” у ЦАР-у и „EUTM” у Малију. (Министарство одбране, *Актуелне мултинационалне операције*; <https://www.mod.gov.rs/lat/4366/aktuelne-multinacionalne-operacije-4366>, приступљено 17.01.2022).

¹² Група се зове и „Балканска борбена група”, а назив „HELBROC” је добила по акрониму првих држава чланица – HEL (Грчка), Бугарска, Румунија и Кипар. Састоји се од војних јединица наведених држава и Србије и Украјине. Борбене групе ЕУ броје до 1500 припадника, углавном нивоа пешадијског батаљона са придруженим јединицама за подршку.

¹³ Министарство одбране, *Посета команданта борбене групе „EU HELBROC”*, објављено 03.07.2019; <https://www.mod.gov.rs/cir/14142/poseta-komandanta-borbene-grupe-eu-helbroc-14142>, приступљено 19.03.2022.

Када је у питању интероперабилност ВС са оружаним снагама држава чланица ЕУ, она се, пре свега, развија кроз програм „Партнерство за мир” са НАТО-ом, при чему се највиши ниво сарадње одвија кроз потпрограма „Концепт оперативних способности – евалуација и извештавање”. У периоду од 2009. до 2015. године Србија је декларисала четири јединице ВС за учешће у мултинационалним операцијама: моторизовану пешадијску чету, вод војне полиције, вод АБХО и инжињеријску чету опште подршке, са укупно 401 припадником.¹⁴ Поред тога, за развој интероперабилности значајне су и билатералне и мултилатералне вежбе које ВС сваке године спроводи у већем броју, затим обуке које се спровode за припрему јединица за мултинационалне операције, као и различити курсеви у земљи и иностранству за припаднике ВС.

Могућности ВС треба ценити и кроз њено бројно стање, буџет и процену војне снаге, ради упоређивања са другим државама ЕУ сличне величине.

Према последњој публикацији Међународног института за стратешке студије из Лондона „The Military Balance 2021”, ВС броји 28.150 активних запослених и 50.150 војника у резерви, са следећом структуром активних снага: Копнена војска – 13.250, РВ и ПВО – 5.100, Команда за обуку – 3000, Гарда – 1.600, МО – 5.200.¹⁵ Организација „Global Firepower” вреднује војне способности земаља у свету и на свом сајту је такође објавила сличне податке и навела да Србија има око 30.000 активног персонала и око 50.000 у резерви.¹⁶

У поређењу са државама бивше СФРЈ, Србија има најбројније оружане снаге. Остале земље углавном јавно објављују своје податке: Хрватска 16.884 активних и 18.184 лица у резерви; Босна и Херцеговина 9.556 лица; Словенија 8.227 лица; Северна Македонија 7.591 лице; Црна Гора 1.980 лица.¹⁷ У поређењу са сличним државама у региону које су чланице ЕУ или су на путу да то постану, ситуација са бројношћу активног састава је следећа: Бугарска 36.950, Мађарска 27.800, Чешка 24.900, Аустрија 22.050, Словачка 15.850, Албанија 8.000.¹⁸ Подаци указују на то да Србија по броју људи начелно има предуслове за ангажовање дела снага у заједничким мисијама ЕУ.

У рангирању војне моћи Србије коришћене су процене организација које на глобалном нивоу рангирају оружане снаге (табела 1).

¹⁴ Више о томе у: Марија Игњатијевић, *Значај изградње интероперабилности Војске Србије за учествовање у мултинационалним операцијама*, ВСВР, Београд, 2018.

¹⁵ International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance 2021*, Лондон, 2021, р.139; <https://hostnezt.com/cssfiles/-currentaffairs/The%20Military%20Balance%202021.pdf>, 08.01.2022.

¹⁶ Број запослених у МО и ВС је тајни податак означен степеном тајности „поверљиво”, у складу са тачком 3. „Одлуке о одређивању степена тајности података у МО и ВС” (СВЛ 5/16), а наведени подаци су прикупљени из јавних извора и треба их узети са резервом.

¹⁷ Александар Радић, „Brojnost vojski Srbije, Hrvatske, BiH, Crne Gore i Severne Makedonije u 2021”, *Balkanska bezbednosna mreža*, 28.12.2021; <https://www.balkansec.net/post/brojnost-vojski-srbije-hrvatske-bih-crne-gore-i-severne-makedonije-u-2021>, приступљено 08.01.2022.

¹⁸ International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance 2021*, оп. цит.

Табела 1 – Ранг Србије према различитим индексима војне моћи¹⁹

„Global Firepower Index” (2021)	„Military Watch Magazine” (2021)	„Global Militarization Index” (2020)
Румунија (40)	Пољска (29)	Грчка (11)
Португал (51)	Шведска (34)	Кипар (12)
Данска (53)	Холандија (40)	Црна Гора (18)
Мађарска (54)	Данска (50)	САД (26)
Финска (55)	Србија (52)	Финска (28)
Словачка (57)	Белгија (57)	Литванија (31)
Аустрија (58)	Чиле (58)	Румунија (35)
Србија (59)	Куба (59)	Србија (37)
Хрватска (61)	Аргентина (60)	Бугарска (39)
Бугарска (66)		С. Македонија (41)
Белгија (67)		Хрватска (43)
Словенија (87)		Пољска (45)

„Global Firepower Index” рангира Србију испред држава ЕУ као што су Хрватска, Бугарска, Белгија, Словенија. „Global Militarization Index” рангира земље према специфичном индексу милитаризације, који сагледава однос војних трошкова и БДП-а и издатака за здравство, однос војних лица и укупног броја становника, као и удео тешког оружја у односу на укупну популацију.

Треба указати и на буџетска издвајања за потребе одбране. Према подацима из Закона о завршном рачуну буџета Србије, у периоду од 2008. до 2019. године, буџет МО и ВС кретао се око 800 милиона УСД.²⁰ Слични се подаци налазе и у извештају Међународног института за стратешке студије.²¹ Подаци из других извора указују на веће износе за одбрану последњих година. „Stockholm International Peace Research Institute” наводи да је Србија у 2020. години издвојила 1.121 милиона, а у 2019. години 1.143 милиона УСД за војни буџет.²² У 2022. години планиран је буџет од 136.029.908.000,00 динара или 1.152 мили-

¹⁹ Извори: Military Watch Magazine, *National rankings by military strength*; <https://militarywatch-magazine.com/-forceapp/countries/>; Global Firepower Index, *2021 Military Strength Ranking*; <https://www.globalfirepower.com/country-estimating.php>; и Bonn International Centre for International Studies, *Global Militarisation Index 2020*; <https://www.bicc.-de/publications/publicationpage/publication/global-militarisation-index-2020-1024/>, приступљено 25.12.2021.

²⁰ Министарство финансија, *Закони*, <https://mfin.gov.rs/propisi/zakoni>, приступљено 26.12.2021.

²¹ International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance 2021*, оп.цит. р. 139.

²² Stockholm International Peace Research Institute, *SIPRI Military Expenditure Database*; <https://www.sipri.org/databases/milex>, приступљено 08.01.2022.

јарде евра.²³ Такође, у априлу 2021. години Србија је ребалансом буџета драстично повећала војни буџет за 44%, па је те године износио укупно 1.257 милијарди евра, од чега је за куповину наоружања издвојено преко 600 милиона евра.²⁴ То су значајна повећања у последње две године, тежишно уложена у набавку наоружања из иностранства и од домаћих произвођача.

У региону су у 2020. години највише новца издвојиле: Румунија – 5,5 милијарди \$, Мађарска – 1,8 милијарди \$, Бугарска – 1,2 милијарди \$, Србија – 1,036 милијарди и Хрватска – 970 милиона \$, а најмање су издвојиле Црна Гора – 97 милиона \$ и Северна Македонија – 165 милиона \$.²⁵ У поређењу са државама у Европи, Србија спада у земље које не издвајају много новца за потребе одбране, при чему је то већи или приближан износ у односу на државе у ближем региону.²⁶

Када су у питању ограничења Србије која постоје за дубљу интеграцију у заједничке одбрамбене структуре ЕУ, може се рећи да су она делом повезана са политичким и економским условима, а мањим делом и са оперативним могућностима ВС. Политички фактор тиче се односа ЕУ према Косову и Метохији, и ограничења која се пред Србију постављају на укупном путу европских интеграција, када је овај део територије Србије у питању. Нови изазов је и актуелни сукоб Русије и Украјине, те оштар политички и економски курс који ЕУ заузима према Русији, што се захтева и од кандидата за чланство као што је Србија. Економски фактор утиче на немогућност већег обима опремања наоружањем и опремом произвођача из ЕУ и САД, ради компатибилности и јачања борбених способности, иако је последњих неколико година у том смеру учињен значајан напредак, јер су набављена средства од произвођача из Немачке, Француске, Белгије, САД и Шпаније. Оперативне способности ВС су донекле ограничене актуелним процесом модернизације и потребним временом за обучавање на новим системима, иако претходни подаци говоре да је Србија и испред одређених чланица ЕУ. Међународни институт за стратешке студије, у свом извештају за 2021. годину, наводи да се оружане снаге Србије фокусирају на територијалну одбрану и унутрашњу безбедност, те да су у процесу модернизације како би надокнадиле недостатак оперативних способности и људства. Као проблем истакнут је ниво потребне регрутације новог персонала и недостатак у оспособљеним лицима техничке струке за управљање и одржавање сложених система.²⁷

²³ „Закон о буџету Србије за 2022. годину”, Службени гласник РС, број 110/21, Београд, 2021.

²⁴ Живојин Банковић, „Војни буџет Србије за 2022. годину 1.123 милијарде евра”, *Tango Six*, 11.11.2021. године; <https://tangosix.rs/2021/11/11/vojni-budzet-srbije-za-2022-godinu-1123-milijard-e-avra/>, приступљено 08.01.2022.

²⁵ Уреднички тим, „Србија највише улаже у одбрану на Западном Балкану”, *Balkanska bezbednosna mreža*, 07.12.2020 године; <https://www.balkansec.net/post/rumunija-ma%C4%91arska-i-srbija-u-2020najvi%C5%A1e-izdvajali-za-odbranu-cg-i-s-makedonija-najmanje>, 08.01.2022.

²⁶ Видети више: International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance 2021*, оп.цит. р. 72.

²⁷ International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance 2021*, оп.цит. р. 139.

Закључак

Тренутно стање у области ЗБОП-а ЕУ указује на то да ЕУ још увек није достигла ниво заједничких оперативних способности, координације и спремности за остварење интереса и примену циљева које изражава кроз стратегијско-плански оквир. Процес отежава осетљивост питања одбране које задире у област националних суверенитета, чланство већине држава у НАТО-у, који и даље држи примат на пољу одбране својих чланица, и вероватно потреба већих новчаних издвајања за наоружање и опремање, у условима сталних економских изазова.

Приказани аспекти ЗБОП-а ЕУ и политике одбране Србије указују на значајан степен комплементарности принципа, интереса и циљева у области одбране, изражених кроз стратегијска документа. Нормативно-правна уређеност области одбране такође је на високом нивоу у Србији, и у већем делу је у складу са европским стандардима. Све је то свеобухватно изражено и кроз оцену ЕУ у оквиру преговарачког поглавља 31, која је позитивна.

Војска Србије је на добром путу модернизације; већа државна издвајања последњих година сигурно ће утицати на углед и рангирање Србије у области одбране са државама ЕУ, са којима је већ била конкурентна. Попуна активног и резервног састава препозната је као потенцијални проблем, па се очекује и предузимање адекватних мера и у том правцу.

Узимајући у обзир наведено, уз значајно искуство које има ВС, може се закључити да је Србија у већој мери припремљена за прихватање изазова ЗБОП-а ЕУ, на стратегијско-планском, нормативном и оперативном нивоу.

Литература

[1] „Безбедна Европа у бољем светлу – Европска стратегија безбедности”, ISAK Fond, Београд, 2003.

[2] Bonn International Centre for International Studies, Global Militarisation Index 2020; <https://www.bicc.-de/publications/publicationpage/publication/global-militarisation-index-2020-1024/>.

[3] Global Firepower Index, 2021 Military Strength Ranking; <https://www.global-firepower.com/country-essisting.php>.

[4] Дејана Вукчевић, „Војни капацитети Европске уније – тешкоће и перспективе”, Војно дело, вол. 67, 2015.

[5] Douglas Barrie et al, Protecting Europe: Meeting the EU's Military Level of Ambition in the Context of Brexit, The International Institute for Strategic Studies and German Council of Foreign Relations report, London, 2018.

[6] Европска комисија, Р. Србија – Извештај за 2020. годину, Брисел, 2020.

[7] Европска комисија, Р. Србија – Извештај за 2021. годину, Брисел, 2021.

[8] European Union External Action Service, CSD Missions and Operations Annual Reports for 2016; 2017; 2018; (europa.eu).

[9] European union – External action service, Towards Strategic Compass; https://eeas.europa.eu/head-quarters/headquarters-homepage/106337/towards-strategic-compass_en.

[10] European Defence Agency, Defence Data 2018-2019 – Key findings and analysis, ed. Elisabeth Schoeffmann, Publication office of the EU, Bruselss, 2021. <https://eda.europa.eu/docs/default-source/brochures/2019-eda-defence-data-report.pdf>.

[11] European Union Committee, Brexit: Common Security and Defence policy missions and operations, 16th Report of Session 2017-09, House of Lords, London, 2018.

[12] Живојин Банковић, „Војни буџет Србије за 2022. godinu 1.123 milijarde evra”, Tango Six; <https://tangosix.rs/2021/11/11/vojni-budzet-srbije-za-2022-godinu-1123-milijard-e-evra/>.

[13] „Закон о Војсци Србије”, СГ РС, број 116/2007, 88/2009, 101/2010, 10/2015, 88/2015 – одлука УС, 36/2018, 94/2019, 74/2021 – одлука УС.

[14] „Закон о буџету Србије за 2022. godinu”, СГ РС, број 110/21.

[15] Игор Новаковић, Н. Албахари, Ј. Богосављевић, Анализа усклађености Србије са спољнополитичким декларацијама и мерама Европске уније од 1. јануара до 31. децембра 2021. године, ISAC, Београд, 2022.

[16] International Institute for Strategic Studies, The Military Balance 2021, Лондон, 2021.

[17] Ирис Бјелица Влајић, „Војска Србије као чинилац међународне сарадње и евроинтеграција”, Војно дело, 3/2021.

[18] Марија Игњатијевић, Значај изградње интероперабилности Војске Србије за учествовање у мултинационалним операцијама, ВСБР, Београд, 2018.

[19] Martin Ortega, „Building the Future: EU’s Contribution to Global Governance”, Chailot Paper No. 100, EU Institute for Security Studies, Париз, 2007.

[20] Military Watch Magazine, National rankings by military strength; <https://militarywatchmagazine.-com/forceapp/countries/>.

[21] „Стратегија националне безбедности Републике Србије”, СГ РС 94/19.

[22] „Стратегија одбране Републике Србије”, СГ РС 94/19.

[23] Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI Military Expenditure Database (интернет страна); <https://www.sipri.org/databases/milex>.

[24] „Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe - A Global Strategy for the European Union’s Foreign And Security Policy”, European union, Brussels, 2016.

[25] Claudia Major and Christian Mölling, „The EU’s military legacy – Over institutionalised, under-equipped and strategically divided”, у The CSDP in 2020 – The EU’s legacy and ambition in security and defence, ed. Daniel Fiot, EU Institute of Security Studies, Luxembourg, 2020.

[26] The World Bank, Armed forces personnel, total – European Union; <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1?locations=EU>.

[27] Уреднички тим, „Srbija najviše ulaže u odbranu na Zapadnom Balkanu”, Balkanska bezbednosna mreža, 7.12.2020.

[28] Helck Jozef, „Европска политика безбедности и одбране у функцији јачања Европске уније”, Војно дело, вол. 61, 2009.

Резиме

Предмет овог кратког истраживања је Заједничка безбедносна и одбрамбена политика Европске уније, њен садржај и могућности, с једне стране. С друге стране, анализирани су досадашњи ставови и активности Републике Србије у области одбране, као и могућности Војске Србије да задовољи потребе интеграције са одбрамбеним снагама ЕУ.

Европска унија већ дуги низ година промовише, развија, усклађује и јача Заједничку безбедносну и одбрамбену политику, као део спољне и безбедносне политике. Има интересе у веома широком окружењу које сеже до Африке и Блиског истока. До сада није успела да развије снажне заједничке војне капацитете из више различитих разлога. Један од највећих је свакако и даље доминација НАТО-а као наднационалне институције која је одговорна за одбрану већине земаља чланица ЕУ. Циљеви ЕУ у области одбране су посебно важни и пролазе кроз тест времена сада када се у непосредној близини одвија отворени оружани сукоб између Руске Федерације и Украјине, а енергетска и економска криза се назиру на хоризонту.

Србија, као земља која је вековима културно, економски и војно представљала један од стубова на југоистоку европског континента, покушава да испуни критеријуме и стандарде европских интеграција и постане чланица Европске уније већ много година. Између осталог, прилагођава своју безбедносну и одбрамбену политику, јача војне капацитете, учествује на више различитих форума, успоставља сарадњу са ЕУ и НАТО-ом и покушава да допринесе заједничким хуманитарним циљевима свих земаља Европе. Материјална средства Војске Србије су у процесу модернизације и развоја. Стратешко-плански и нормативно-правни оквир у области одбране задовољава светске стандарде и позитивно је оцењен од стране међународних актера. Својим искуством у мировним операцијама, Војска Србије је показала завидан ниво дисциплине и способности да одговори на изазове.

Кроз истраживање стратешких докумената Србије и ЕУ у области одбране, људских, материјалних и оперативних ресурса Војске Србије, досадашње сарадње и доприноса Србије Заједничкој безбедносној и одбрамбеној политици ЕУ, изведен је закључак да Србија у великој мери испуњава услове да се у области одбране интегрише са осталим чланицама европске заједнице.

Кључне речи: *Заједничка безбедносна и одбрамбена политика Европске уније, одбрамбена политика Републике Србије, Војска Србије*

© 2022 Аутори. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

